

**Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 «Ведмежатко»
Шосткинської міської ради**

Доповідь

**«Розвиток словесної
творчості на літературних
заняттях»
(до семінару)**

**Підготувала виховаль
ЗДО № 3 «Ведмежатко»
Васильченко Лідія Іванівна**

2024 р.

Розвиток словесної творчості на літературних заняттях

Одним з найважливіших компонентів художньо-мовленнєвої діяльності є словесна творчість дітей, в якій вони під впливом літературних образів, естетичних переживань відображають свої уявлення, емоційний стан, художні фантазії. Творчі мовленнєві завдання входять до змісту різних видів літературних занять. Вихователь, враховуючи наявність елементарних літературних уявлень та мовний досвід дітей, пропонує їм скласти казку за віршем або оповіданням, відповідно теми відомої казки, за опорними словами тощо. Така форма використання літературних творів сприяє розвитку мовленнєвотворчих здібностей, поглиблює художньо-естетичне сприймання, сприяє формуванню активної творчої позиції до твору. Як відзначають фахівці, в онтогенетичному плані ці дитячі вигадки можна вважати літературними прототипами, специфічними для словесних видів мистецтва, «перед-естетичною» діяльністю, бо в них відображається коло уявлень і інтересів дітей, спрямованість їхніх літературних переваг (Г.Бойко, Н. Забіла К.Чуковський, С.Маршак). На цей вид дитячої творчості впливає художня література, через що створені дітьми твори охоплюють численні літературні мотиви.

Психологи і педагоги доводять, що у дошкільнят величезний творчий природний потенціал, який за різними причинами не завжди реалізується повністю. Тому дуже важливо створити таку ситуацію, яка б сприяла бурхливому сплеску дитячої фантазії, атмосферу творчого натхнення, зацікавити дітей можливістю створити свою історію. Що для цього потрібно? Насамперед зацікавленість педагога, доброзичливість, віра у творчі здібності дітей. По-друге, правильно обрана тема майбутнього твору. Вона має підштовхувати дитину до розвитку сюжету, мати багатоваріантні припущення. Чудовим стимулюючим чинником для творчої розповіді є використання невеличких римованих історій. З одного боку, образні поезії збуджують уявлення, з другого, в них багато недовомовленого, що дитині хотілося б домислити. Творча розповідь за мотивами знайомих казок, оповідань - це також важливий стимул розвитку мовленнєвотворчих здібностей. Глибокий вплив художнього твору на емоційно-чуттєву сферу дитини, поява яскравих уявлень породжують нові образи, дитина виявляє цілком природне бажання «пограти» з героями улюбленого твору на вербальному рівні.

Ще один з можливих варіантів таких занять - складання історій на тему, запропоновану вихователем або самою дитиною. Захопленість,

незвичайність, казковість формулювання теми творчої розповіді збуджують дитячу фантазію, забезпечують успіх заняття.

У цьому зв'язку вихователь має добре продумати організацію дітей на такому занятті. Відомо, що мовленнєвотворча діяльність - глибоко індивідуальний процес, тобто в кожній дитині свій темп, свій особистий творчий шлях, особистий рівень мовленнєвого розвитку, і тому найефективніший засіб організації - індивідуальний тип заняття (максимальна кількість - четверо дітей орієнтовно одного рівня розвитку). Якщо у складанні творчої розповіді бере участь більша кількість дітей, вихователь заохочує їх до спільного складання твору. Кожна дитина висловлює свою пропозицію щодо початку, розгортання сюжету, закінчення. Обговорення допомагає обрати найкращий варіант. Мовленнєвотворча діяльність дітей може доповнюватися малюванням на тему твору чи режисерською або рольовою грою з іграшками.

Успіх творчої розповіді також залежить від грамотного методичного керівництва дитячими розповідями. Не можна нав'язувати дитині своє бачення, примушувати повторювати готовий зразок. Інакше така надмірна опіка буде гальмувати процес самостійного складання мовленнєвого висловлювання.

Вихователю краще посісти позицію мовленнєвого тла, на якому буде розгортатися мовленнєва активність дитини. Це може виражатись у підтримці дитячого висловлювання, підказкою слова, кінця фрази, навідним запитанням, нарешті психічною підтримкою. Педагог, у разі необхідності може допомогти дитині побудувати розповідь, використовуючи структурно-логічну схему (методика Л. Шадріної): «Жили-були собі... Одного разу... Раптом... Та ось тоді... І стали вони...».

Ефективним стимулом при складанні дитиною самостійного твору може бути спільне мовлення (вихователь починає, а дитина продовжує речення). Цей прийом доцільно використовувати не тільки в молодшому віці, коли у дітей ще немає навички побудови зв'язного висловлювання, а й у роботі з дітьми, які відчувають труднощі в побудові самостійного висловлювання. Ефективні прийоми — підказки, спонукання, доповнення. Сам вихователь повинен мати в запасі декілька готових можливих варіантів розвитку сюжету, щоб підтримати дитину в складний момент. Попередня лексико-граматична робота за темою чи текстом допоможе активізувати необхідний словниковий запас.

Важливий момент — запис і збереження продуктів дитячої творчості. Добре, якщо в групі ведеться журнал-книга дитячої творчості, куди збираються найкращі твори, малюнки, загадки, аплікації. Дитячі казки,

оповідання можна також оформити у вигляді маленької книжки-саморобки. Подобаються дітям самотійно випущені газети, складені з творів малюків. З ними знайомлять батьків вихованців, дітей з інших груп.

Пропонуємо декілька варіантів проведення творчих літературних ігор.

«Перетвори вірш на казку».

Тема: Складання творчої розповіді за віршем Григорія Чубая «Хмарка йшла на іменини».

Мета: вчити дітей складати розповідь на тему вірша, відтворюючи жанрові особливості казки, використовувати засоби мовної виразності. Сприяти розвитку мовленнєво-творчих здібностей дітей.

Матеріал: великий аркуш паперу, фарби, олівці, аркуші паперу для кожного.

Хід заняття. Вихователь разом з дітьми пригадує, яке небо, коли йде дощ, який настрій у дітей, чому. Потім заохочує на великому папері намалювати фарбами дощові хмари й дощ. Керуючи роботою, вихователь пропонує намалювати великі сірі величезні хмари і маленькі хмарки. Читає вірш Григорія Чубая.

Хмарка йшла на іменини
до сестрички, до хмарини.
В подарунок дощ несла,
й ненароком розлила.

Далі творча робота може розвиватися за таким сценарієм:

—Давайте придумаємо, як звали маленьку хмаринку, як звали її старшу сестричку. Після відповіді дітей вихователь запитує: — А може то молодша сестричка була іменинницею?

— Які ще подарунки могла подарувати хмарці сестричка? Давайте складемо казку й почнемо її таким чином. «Десь у далекому небі жила невеличка хмарка. Її звали...». Вихователь може допомагати дітям, використовуючи структурно-логічну схему: «І ось одного разу... Раптом старша хмаринка... Тоді вона...».

У процесі складання казки діти можуть малювати свої казкові історії. Після закінчення роботи, діти розповідають складені історії.

Тема: Складання творчої розповіді за віршем Петра Ребра «Соняхи».

Мета: вчити дітей складати самотійну розповідь за темою вірша, передавати веселий настрій віршованого тексту, жанрові особливості казки. Розвивати образне мовлення дітей.

Матеріал: якщо немає можливості спостерігати природний сонях, вихователь використовує зображення соняхів, а також кольоровий папір для аплікації на тему «Соняхи».

Хід заняття. Вихователь пропонує відгадати загадку: «На сонечко я схожий, і сонечко люблю. За сонцем повертаю голівоньку свою»; проводить бесіду про те, хто з дітей бачив соняхи, які вони, де ростуть, чи подобаються ці рослини. Пропонує зробити аплікацію соняха, домовляється, які деталі потрібно вирізати, яку середину зробити. Листячко потрібно приклеювати тільки за один кінець, тоді голівка соняха буде дуже схожа на природну. Вихователь читає вірш Петра Ребра.

На городі, в гарбузинні,
Соняхи, мов хлопчаки,
Ловлять сонячне проміння
В золоті свої шапки.

Зміст підготовчої бесіди може бути таким: - Як ви вважаєте, чи веселі хлопчаки-соняхи? В яку гру вони грають? Хто ж їхня матуся? Що їм говорить сонечко? Можливо, воно теж хоче погратися? Давайте складемо сонячну казочку про те, як гралися соняхи із сонечком.

Тема: Складання творчої розповіді за віршем Леоніда Повха «Жабка».

Мета: вчити дітей складати казкову розповідь, передавати настрій, сюжет вірша, використовувати мовні засоби виразності. *Матеріал:* зображення або іграшка жабки, ілюстрації про осінню природу.

Хід заняття. Вихователь використовує ілюстрації, заохочує дітей поговорити про те, як змінилася природа восени, якими яскравими стали дерева, - наче прикрашені для осіннього балу.

—Яке вбрання одягли берізки, клени? А дуб, наче в якому капелюсі?... Вихователь підсумовує: — Все стає яскравим, красивим. А ось жабка журиться.

Журилась під осінь малесенька жабка:

- Уже потемніла у соняха шапка,
- І жовтими стали листочки у клена,
- А я ще й досі зелена-зелена.

— Давайте складемо казку про жабку, яка збиралася на осінній бал до лісу і чомусь сумувала. Вихователь пропонує дітям вигадати, як можна прикрасити вбрання жабки (брошку з листика, намисто з крапельок дощу, капелюшок з грибка).

Тема: Складання жартівливої казки за віршем Н.Забіли «Білий котик». Використання мальованої моделі.

Мета: вчити дітей складати послідовно, виразно казкову історію за темою і змістом вірша, відображати кумедність ситуації, використовувати виразні мовні засоби. *Матеріал:* для кожної дитини аркуш, розділений на три частини, олівці, іграшковий котик.

Хід заняття. Вихователь знайомить дітей з гостем -котиком, пропонує похвалити його, сказати йому щось приємне. (Вихователь допомагає дітям правильно будувати висловлювання: «Ти такий..., в тебе таке..., як ти вмієш..., мені подобається...»).

- Діти, ви котикові зробили приємне, він вам віддячить. Ось' послухайте, яка цікава історія про маленького білого котика. Читає вірш Н.Забіли «Білий котик».

Літературні ігри за мотивами знайомих дітям казок можуть бути складовою частиною занять з художньої літератури, а можуть проводитись окремо, як мовленнєві заняття на літературному матеріалі. У них може брати участь невеличка група дітей, щоб кожна дитина мала можливість проявити свою ініціативу, творчу активність, можливість бути почутою. Хоча вихователь і повинен мати декілька варіантів розвитку сюжету, проте він не може стримувати ініціативу дітей, наполягати на більш досконалому власному варіанті. Головне, чого він має досягти - викликати в дітей інтерес до словесної творчості, дозволити кожній дитині відчувати задоволення від самотійно вимовленого слова, знайденого образу. Саме тому педагог схвалює будь-яку, хоч найменшу сміливу самотійну пропозицію, прагне підхопити її, спробувати розгорнути. Педагог постійно підкреслює, як чудово діяти разом, як цікаво щось вигадувати, тобто він стимулює дитячі творчі прояви. Наведемо декілька тематичних пропозицій щодо таких занять: До казки Ш.Перро «Червона шапочка».

- Маленька дівчинка в лісі в небезпеці. Як захистити її від вовка? Нехай їй допоможуть чарівні чобітки. Звідки вони взялися? Можливо їй хтось подарував? Як стала діяти Червона Шапочка, коли отримала чарівні чобітки? Давайте поміркуємо над новою казкою «Чарівні чобітки для Червоної Шапочки».

До казки «Колобок».

- Пригадайте, які звірі зустрічали Колобка, що він їм казав. Розкажіть, як лисичці вдалося обдурити хвалькуватого Колобка? Мені дуже шкода його. Давайте змінимо казку і врятуємо Колобка. Хто ж йому може допомогти? Може, горобці? їх багато в лісі? Можливо, вони бачили, як зустрілися Колобок і лисичка? Горобці були друзями Колобкові чи самі хотіли його з'їсти? Давайте придумаємо нову казку «Горобці і колобок», нехай вона закінчиться весело.

До казки «Пан Коцький».

- Пригадайте казкову історію, в якій кіт виявився страшнішим за вовка і ведмедя? Що ж було далі, коли зайцеві, вовкові, ведмедю, кабану вдалося втекти зі званого обіду? Як ви вважаєте, що вирішив Пан Коцький, чого він

міг піти до чарівного лісу, що хотів попросити у найголовнішого чарівника? Що сталося далі? Давайте складемо казку «Пан Коцький у чарівному лісі».

До казки «Ріпка».

— Ви добре пам'ятаєте, хто допомагав дідові тягти ріпку? Як ви вважаєте, чому так важко було її витягти? Можливо, дід та його помічники тільки вважали, що то ріпка, а насправді було щось інше. Давайте вигдаємо фантастичну історію про те, як замість ріпки на городі у діда виріс космічний корабель, який був тільки схожим на ріпку. А коли дід його витягнув... Що тоді було!.. Давайте складемо незвичайну казкову пригоду.

Наступним видом мовленнєвотворчих ігор на літературному матеріалі може бути складання творчої розповіді на запропоновану вихователем тему. Першу частину заняття вихователь організовує так, щоб допомогти дітям, використовуючи свій особистий досвід, відірватися від типових явищ, поринути у світ мрій і фантазій. Спочатку педагог розглядає реальні типи, образи, наприклад, окремо кози і літака. Коли діти пригадають все, що вони знають про реальні можливості цих типів, вихователь пропонує незвичайну ситуацію: «Коза в літаку». Пропонує дітям обговорити її: «Чому коза могла опинитися в літаку? Куди вона летіла? Чий і який був літак? Що могло трапитися під час подорожі? В обговоренні беруть участь всі бажаючі, висловлюють свої пропозиції щодо продовження сюжету, потім обирається найкращий. Так поступово діти складають колективну історію, далі кожен може намалювати казку, домислити остаточно свій варіант, розповісти її товаришам, вихователю, батькам.

Пропонуємо декілька тем для творчої розповіді: «Як промінець варив борщик Лисичці», «Коза в літаку», «Зачарована дівчинка», «Пригоди маленького мурашина в казковому лісі», «Жук-чарівник», «Зачаровані квіти», «Пригоди веселого песика, який умів водити трамвай».

Наприклад, «Складання казкової історії про дивну силу доброти».

Мета: Через стимульовані лексико-граматичні та логічні вправи підготувати дітей до самостійного складання творчої розповіді за опорними словами. Розвивати творчу уяву, здатність до багатоваріантного розв'язання проблемного завдання. Формувати зв'язність, логічну послідовність самостійного висловлювання дитини.

Матеріал: ластик, гудзик, скріпка, набір предметних карток (суниця, гудзик, відро, машина, пташка, пиріг, кишень, кіт, їжак), аркуші паперу, олівці.

Організаційні процедури: У цього заняття два важливих моменти - етична бесіда та складання творчої розповіді. Щоб складена дітьми казка мала певний моральний зміст, потрібно, щоб етична бесіда передувала

процесу творчого розповідання. Лексичні вправи в першій частині заняття дають змогу актуалізувати необхідний словник для виконання творчого завдання.

Хід заняття. На початку заняття вихователь пропонує дітям визначити, як вони розуміють вислів: «Я собою задоволений», «Я пишаюся собою», - коли людина може так про себе сказати. Просить пригадати, як тіло людини виражає такий стан, за допомогою яких способів. Пропонує показати позою, жестами, мімікою такий стан (плечі розгорнути, голову підняти, на обличчі усмішка задоволення). Аналогічно діти демонструють протилежний стан пригніченості, переживання сорому, обговорюють ситуації, коли такі відчуття трапляються. Вихователь доходить висновку, що від гарних вчинків людина наче стає більшою, а погані вчинки роблять її навіть зовнішньо меншою. Пропонує дітям прослухати вірш:

Крихтний-крихтний хлопчик
Для крихтної-крихтної пташки
На крихтному-крихтному блюдці
Крихту смачну приніс.
Пташка сказала: «Спасибі»,
Велике-велике спасибі,
Таке величезне спасибі,
що хлопчик одразу підріс.

Запитання: «Чому від подяки пташки хлопчик трішки підріс?»

Лексико-граматичні вправи: добір синонімів до слова «крихтний », який менший за скріпку, ластик, гудзик на сорочці; добір порівнянь до названих слів-синонімів; складання речень про можливості дій такого крихтного хлопчика.

Підготовка до творчої розповіді: проектування сюжету за допомогою запитань вихователя: як могло так статися, що хлопчик зробився таким маленьким? Можливо, він вчинив щось погане? Що могло статися? Як тепер повернути йому свій справжній вигляд? Які добрі вчинки він міг зробити? Чи допомогло це хлопчику повернути свій зріст? Що хлопчик зрозумів у своєму житті? Який корисний, хоч і складний урок він отримав?

Колективне складання сюжету за опорними словами у вигляді предметних карток: вихователь послідовно відкриває їх перед дітьми, спрямовуючи розвивати сюжет відповідно до опорних слів.

Малювання дітьми ілюстрацій до окремих епізодів створеного сюжету. Відтворення казки за малюнками. Складання книжки-розкладанки.

Загальний етичний висновок вихователь робить разом з дітьми.